

“ILM YO‘LI” VARIATIV DASTURI ASOSIDA 6-7 YOSHLI BOLALARNI MAKTAB TA‘LIMIGA TAYYORLASH

Shavkatova Sevara Rasulbek qizi

UrDPI Pedagogika fakulteti

Maktabgacha ta‘lim yo‘nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta‘lim yoshidagi bolalarga mashg‘ulotlar o‘tkazishda “Ilm yo‘li” variativ dasturi asosida mashg‘ulotlar olib borish metod va usullari ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlari: amaliy mashg‘ulot, Kompleks mujassam mashg‘ulotlar, ko‘rgazmali vositalar, nutqni o‘stirish, savod o‘rgatish

O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta‘lim vazirligining tashabbusi bilan 6-7 yoshli bolalarni har tomonlama rivojlantirish, ularga ta‘lim-tarbiya berish va maktabga tayyorlash maqsadida, “Ilm yo‘li” variativ dasturi ishlab chiqildi. Mazkur dastur maktabgacha ta‘lim tashkilotlari uchun ishlab chiqilgan “Ilk qadam” Davlat o‘quv dasturi, O‘zbekiston Respublikasida ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo‘yiladigan Davlat talablari, “Kadrlar tayyorlash bo‘yicha Milliy dastur”, maktabgacha ta‘limni rivojlantirish Konsepsiyasi asosida ishlab chiqildi.

“Ilm yo‘li” variativ dasturi bolaning to‘laqonli rivojlanishi, tarbiyalanishi va o‘qishini, uning maktabda ta‘lim olishga samarali tayyorlanishini ta‘minlashga qaratilgan, bolalarni maktabga tayyorlash bo‘yicha xalqaro tajribalarning hisobga olinib, ishlab chiqilgan hujjat bo‘lib sanaladi. Mazkur dastur o‘ziga xos bo‘lib, unga ko‘ra, o‘quv-tarbiyaviy faoliyat kuniga 3 soat davomida amalga oshiriladi, uning majburiy qismi 80 foizniva variativ qismi esa 20 foizni tashkil etadi.

Dastur idoraviy bo'ysunishidan va mulkchilik shakllaridan qat'iy nazar O'zbekiston Respublikasi hududida joylashgan barcha maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'llanilishi mumkin:

- bolalarni maktabga majburiy bir yillik tayyorlov guruhlariga ega bo'lgan umumiy hamda ixtisoslashtirilgan tiplardagi davlat va nodavlat ta'lim tashkilotlarida;
- maktabgacha va boshlang'ich ta'lim tizimi uchun kadrlar tayyorlashni amalga oshiradigan o'rta-maxsus va oliy ta'lim muassasalarida;
- maktabgacha va umumiy o'rta ta'lim tizimi uchun pedagog-kadrlarning malakasini oshirish va ularni qayta tayyorlash jarayonini amalga oshiruvchi muassasalarda.

Shuningdek, har bir maktabgacha ta'lim tashkiloti, shu jumladan, maktabgacha ta'limning muqobil shakllari xududiy, milliy, ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa shart-sharoitlardan kelib chiqib, o'z muqobil shakllarini ishlab chiqishi mumkin.

Dastur asosiga bola shaxsining rivojlanishidagi asosiy sohalar (jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish; ijtimoiy-hissiy rivojlanish; nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari; bilish jarayonining rivojlanishi; ijodiy rivojlanish) bo'yicha O'zbekiston

Respublikasida ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari kiritildi. Dastur (kurrikulum)ning o'rgatuvchi jarayonidagi integratsiyalashgan yondashuv bola rivojlanishining yaxlitligini ta'minlaydi.

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'limi tizimini modernizatsiya qilish maktabgacha ta'limga teng imkoniyatlar yaratishning zarurati va muhimligi hamda bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashning muqobil va kamchiqim modellarini ishlab chiqishni taqozo etadi.

“Ilm yo'li” variativ dasturi mualliflarining nazarida, maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'lim-tarbiya vazifasini amalga oshirish bilan birgalikda, bola hayotiy faoliyatining asosiy sohasi hamdir. Shu munosabat bilan, mazkur dasturda aynan

pedagog har bir bolaning ichki imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish huquqini ta'minlashi lozim degan g'oyani ilgari suradi.

Bu jarayonda bolalarning zaif toifasiga alohida e'tibor talab etiladi. Jamoada bolalar bir-biri bilan o'zaro aloqa bog'lashga, jinsi, irqi, millati, madaniyati, tili, e'tiqodi, yoshi, alohida talab-ehtiyojlari, oilaning tuzilishi va uning ijtimoiy-iqtisodiy holatidan qat'i nazar, boshqa kishilar bilan do'stona munosabatlar o'rnatishga o'rganadi.

“Ilm yo'li” variativ dasturi inklyuziv ta'limning quyidagi tamoyillariga tayanadi:

- Insonning qadr-qimmati uning qobiliyati va erishgan yutuqlari bilan belgilanmaydi;

- Har bir inson his etish va fikr yuritishga qodir;

- Har bir inson muloqot yuritishga va uning fikrlari e'tirof etilishiga haqlidir;

- Barcha kishilar bir-biriga ehtiyoj sezadi;

- Chinakam ta'lim muayyan o'zaro munosabatlar doirasidagina amalg oshirilishi mumkin;

- Barcha insonlar qo'llab-quvvatlashga va tengdoshlar bilan do'st bo'lishga ehtiyoj sezadi;

- Ta'lim olayotganlar uchun ijobiy yutuqlarga erishish qo'lidan kelmaydigan ishdan ko'ra, uddalay oladigan ishda ko'proq namoyon bo'ladi;

- Rang-baranglik inson hayotini boyitadi;

- Bir-birimizdan farq qilishimiz va har birimiz individual shaxs ekanimizni tan olish;

- Rivojlantiruvchi dasturlarning individuallashuvini ta'minlash, ya'ni dasturlarni har bir bolaning birgalikdagi faoliyat doirasidagi talab-ehtiyojlari hamda maktabgacha ta'lim tashkiloti va majburiy bir yillik maktabga tayyorlov guruhlarining umumiy maqsadlarini e'tiborga olgan holda tuzish;

- Ta'lim-tarbiya jarayonida bolalarning o'qishini, ularning rivojlanishi va maktabgacha ta'lim tashkiloti hayotida faol ishtirokini qo'llab-quvvatlash borasida qimmatli uslubiy tajriba to'plash;

- Barcha bolalar bir xil taqdirlanishi lozim;
- Yosh xususiyatlariga mos bo'lgan umumiy o'quv rejasidan foydalana olish imkoniyatini yaratadigan ta'limning differensiyallashgan strategiyalariga tayanish;
- Maktabgacha ta'lim tashkiloti va qisqa muddatli guruhlarini bolaning talab-ehtiyojlariga uzluksiz moslashuvini ta'minlash;
- bolalarni bir yillik majburiy maktabga tayyorlash bo'yicha guruhlar va maktabgacha ta'lim tashkilotining bolaning talab-ehtiyojlariga doimiy moslashtirilishini ta'minlash.

Inklyuziv ta'lim prinsipial jihatdan yangicha tizim bo'lib sanaladi. Bu shuni anglatadiki, bunda pedagoglarga ta'lim jarayonini tuzib chiqishda alohida olingan bolaning, ayniqsa, notipik rivojlanishga ega bolalarning fiziologiyasi va psixikasi rivojlanishi bilan bog'liq

bo'ladigan individual o'ziga xosliklarini hisobga olishlari kerak bo'ladi. "Ilm yo'li" variativ dasturida "Inklyuziv ta'lim" haqida so'z yuritilar ekan, bu mamlakatimizda "Bola huquqlari to'g'risida"gi qonunning amalda ishlayotganligi va imkoniyati cheklangan bolajonlarning jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lishlari uchun olib borilayotgan islohotlardan biri desak mubolag'a bo'lmaydi.

Maktabga bolalarni aqliy tayyorlashda ta'limiy - tarbiyaviy ishni rejalashtirish pedagoglar, pedagoglar: tarbiyachi, tarbiyachi - metodist, mudira faoliyatining muhim turlaridan biridir. Rejalashtirish ta'lim - tarbiyaviy ishning zarur sharoit, foydalaniladigan vosita, ish, usul va metodlarini ko'rsatib, ta'lim - tarbiyaviy ish dasturini amalga oshirish tartibi, izchilligini oldindan aniqlashdir. Maktabgacha pedagogik bolalar bog'chasi ishini rejalashtirish mumkinligi va zarurligini ta'kidlab, bunda u inson shaxsini shakllanishida ijtimoiy omillar - muhit va tarbiyaning muhim ahamiyatga egaligi haqidagi asosiy qoidalarga tayanadi. Rivojlanishning asosiy omili bo'lgan tarbiya jarayonida bilim, aqliy va amaliy malakalar hamda harakat usullari, ma'naviy va estetik baholarda va shu kabilar shaklida berilgan ijtimoiy - tarixiy tajribani bola tomonidan egallanilishi amalga oshiriladi. Tarbiyaning mazmuni uning maqsadi belgilaydi, demak u dastur tabiatini kasb etadi va rejalashtirishi ham mumkin.

Tarbiyada yetakchi o‘rin katta yoshli - o‘qituvchiga, tarbiyachiga tegishlidir. U bolalarning xilma-xil faoliyatlarini tashkil etadi va yo‘lga soladi, o‘qitish jarayonini amalga oshiradi. Faoliyatni rejalashtirishda pedagog bolalar rivoji va tarbiyasining umumiy qonuniyatlari hamda tarbiyalanuvchilarning o‘ziga xos xususiyatlarini bilishga tayanadi. Bolani tarbiyalash va rivojlantirish qonunlari obyektivdir, ular bolalar bilan olib boriladigan ta’lim - tarbiyaviy ish mazmunini ham izchilligini ham aniqlashda asos xizmatini o‘taydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Sodiqova Sh. A. “Maktabgacha pedagogika”. T.: “Tafakkur sarchashmalari”, 2013
2. Fayzullaeva M. va boshq. “Maktabgacha ta’lim muassasalarida ta’limtarbiya jarayonini rejalashtirish”.T.: 2015
3. Nizomova K.“6 yoshli bolalarni maktabga tayyorlash va maktabga moslashuvini o‘rganish.” T.: 2006.
4. Usmonxo‘jaev T.S., Islomova S. T.. “Maktabgacha ta’lim muassasalarida badan tarbiya”. T.: 2006
5. Xasanboeva O.U. “Maktabgacha ta’lim pedagogikasi”. T.: «Ilm ziyo» 2006
6. Yo‘ldashev J.G’. “Yangi pedagogik texnologiya” (yechimlari, yo‘nalishlari, muammolari) T.: 1999
7. Axmedova X., Raximova L. “Bolaga yo‘naltirilgan ta’lim» dasturini tashkil etish” Toshkent .2012.
8. Tolipov O., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tadbqiqiy asoslari – T.: 2006. – 163 b.